

ÖNEMLİ KAVRAMLAR

Anayasa · Cumhuriyet · Egemenlik · Temel nitelikler · İnsan haklarına saygı · Atatürk milliyetçiliği · Demokratik devlet · Halk egemenliği · Çoğulculuk · Laiklik · Din ve vicdan özgürlüğü · Sosyal devlet · Hukuk devleti · Kanun üstünlüğü · Kuvvetler ayrılığı

1. ANAYASA NEDİR?

Bir devletin yönetim biçimini belirten; yasama, yürütme ve yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, vatandaşların kamu haklarını bildiren temel yasaya anayasa denir. Ülkemizde hâlen yürürlükte olan anayasa 1982 Anayasası'dır.

DEĞİŞTİRİLEMEZ MADDELER: 1982 Anayasası'nın ilk üç maddesi değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif dahi edilemez hükümler içerir.

2. 1. MADDE: TÜRKİYE DEVLETİ BİR CUMHURİYETTİR

Anayasamızın 1. maddesinde "Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir." ifadesi yer alır. Buna göre Türkiye'nin yönetim biçimi cumhuriyettir. Cumhuriyet kelimesi, "halk" veya "topluluk" anlamına gelen "cumhur" sözcüğünden türemiştir.

Cumhuriyet; milletin egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli sürelerle seçtiği temsilciler (milletvekilleri) aracılığıyla kullandığı yönetim sistemidir.

ATATÜRK'ÜN SÖZÜ: "Cumhuriyet, imkân demektir. Cumhuriyet, yalnızca adıyla bile birey özgürlüğünü aşılayan sihirli bir aşıdır... O hâlde cumhuriyet, her alanda ilerlemenin en belirgin teminatıdır."

3. 2. MADDE: CUMHURİYETİN TEMEL NİTELİKLERİ

Anayasamızın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin nasıl bir devlet olduğu açıklanır: "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

TÜRKİYE CUMHURİYETİ (ANAYASA, 2. MADDE)

1

**ATATÜRK
MİLLİYETÇİLİĞİNE
BAĞLI**

Vatandaşlık temelli

2

**DEMOKRATİK
DEVLET**

Halk yöneticisini seçer

3

LAİK DEVLET

Din ve devlet işleri ayrı

4

SOSYAL DEVLET

Refah ve eşit fırsat

5

HUKUK DEVLETİ

Kanun önünde eşitlik

4. İNSAN HAKLARINA SAYGILI DEVLET

Devletimiz; insan haklarına saygı gösteren, Atatürkçü düşüncüyü benimseyen, toplumda huzur ve adaleti sağlamayı amaçlayan bir yapıya sahiptir. Yönetimde halkın söz sahibi olduğu, din ve devlet işlerinin ayrıldığı ve herkes için adaletin sağlandığı bir hukuk düzeni esas alınmıştır.

5. ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNE BAĞLI DEVLET

Atatürk milliyetçiliği; ırk ayrımı yapmayan, vatandaşlık temelli bir anlayıştır. Bu anlayışa göre Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran herkese "Türk milleti" denir. Atatürk milliyetçiliği, cumhuriyetin diğer nitelikleriyle doğrudan bağlantılıdır ve onların tamamlayıcısıdır.

ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN ÖZELLİĞİ	DESTEKLEDİĞİ NİTELİK	NEDEN?
İrk ayrımı yapmaz, vatandaşlık temellidir.	Demokratik devlet	Tüm vatandaşları eşit kabul eder.
Farklı din ve inançtan insanların bir arada yaşamasını sağlar.	Laik devlet	Laiklik niteliğini güçlendirir.
Dayanışma, millî birlik ve beraberlik için çaba gösterir.	Sosyal devlet	Toplumsal dayanışmayı artırır.
Adalet ve eşitliğe önem verir.	Hukuk devleti	Bu anlayışın destekçisidir.

6. DEMOKRATİK DEVLET

Demokrasi; halkın egemenliğine dayanan bir yönetim biçimidir. Halk, yöneticilerini özgürce yapılan seçimlerle belirler. Cumhurbaşkanı, milletvekilleri, belediye başkanları ve muhtarlar seçimle göreve getirilir. Seçilenler yetkiyi belirli bir süre kullanır; süre sonunda yeniden seçim yapılır. Böylece halk yönetime katılır ve kararlar üzerinde denetim hakkı kazanır.

ÜÇ İLKE: Demokrasi; özgürlük, eşitlik ve katılım ilkeleriyle toplumun birlikte yaşama kültürünü güçlendirir.

HABERLERDEN - SEÇİMLERE KATILIM: 2023 (28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi): YSK, yurt içi, yurt dışı ve gümrük kapılarındaki tüm sandıkların tamamlandığını açıkladı; 55 milyon 835 bin 895 seçmen oy kullandı. 2024 (Mahalli İdareler Genel Seçimleri): Seçimler huzur ve güven içinde yapıldı; 34 parti katıldı, 61 milyondan fazla seçmen oy kullandı ve katılım geçmiş yıllara göre arttı.

7. DEMOKRATİK DEVLETİN ÖZELLİKLERİ

ÖZELLİK	NE DEMEK?	GÜNLÜK HAYATTAKİ ÖRNEĞİ
Halk Egemenliği	Yöneticiler halkın oylarıyla belirlenir; devlet, halkın iradesini yansıtacak seçim sistemini kurar.	Yerel seçimlerde belediye başkanını seçmek.
Çoğulculuk	Farklı siyasi görüş ve partilerin faaliyetine imkân tanınır.	2024 seçimlerine 34 partinin katılması.
Seçimler ve Katılım	Seçimler düzenli, adil ve güvenli yapılır; katılım için düzenlemeler gerçekleştirilir.	2023'te 55 milyondan fazla seçmenin oy kullanması.
Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik	Kamu kurumlarının faaliyetleri denetlenebilir; vatandaş bilgi alabilir.	YSK'nin sonuçları kamuoyuna açıklaması.
Sivil Toplum Kuruluşları	Vatandaşlar dernek, vakıf gibi kuruluşlarla toplumsal yaşama katılır.	Bir derneğe üye olup yardım çalışmasına katılmak.
Farklılıklara Saygı	Farklı kültür, inanç ve düşüncedekilerin hakları korunur; ayrımcılık önlenir.	Farklı inançtaki öğrencilerin sınıfta uyum içinde okuması.
Temel Hak ve Özgürlükler	Haklar anayasa ve kanunlarla güvence altına alınır.	24. maddenin din ve vicdan hürriyetini güvenceye alması.
Kanun Üstünlüğü ve Kuvvetler Ayrılığı	Tüm kurumlar hukuka uyar; yasama, yürütme ve yargı ayrı organlardır.	Kural ihlali yapan kamu görevlisine de ceza kesilmesi.

8. LAİK DEVLET

Laiklik; din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması; devletin, din ve vicdan özgürlüğünün gerçekleşmesi için tarafsız olması demektir. Laik devlette yasalar, eğitim, yönetim ve yargı akıl, bilim ve hukuk kurallarına göre düzenlenir.

Devlet, bütün dinlere eşit mesafededir ve hiçbir dine ayrıcalık tanımaz. Vatandaşların inanç özgürlüğü güvence altındadır; insanlar istedikleri dine inanma ve özgürce ibadet etme hakkına sahiptir. Atatürk'e göre laiklik yalnızca din ve devlet işlerinin ayrılması değil, bütün vatandaşların vicdan özgürlüğünün güvencesidir.

ANAYASA'NIN 24. MADDESİ - DIN VE VICDAN HÜRKİYETİ: "Herkes; vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir... ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir. Kimse ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz."

ÖRNEK OLAY - HATAY'DA KARDEŞLİK MESAJI

Hatay'da üç semavi dinin (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet) temsilcileri bir araya geldi; liderler Habib-i Neccar Camisi önünde dua etti ve Antakya'daki dinî yapıları ziyaret ederek iman, anlayış ve barış temalı birlik çağrısında bulundu.

Bu buluşma, farklı inançların bir arada yaşadığı Hatay'ın kardeşlik ve medeniyet simgesi olduğunu ortaya koydu. İstanbul'da Kuzguncuk Camisi ile Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi'nin yan yana bulunması da benzer bir örnektir.

9. SOSYAL DEVLET

Sosyal devlet; toplumun refah seviyesini yükseltmek için ekonomik ve sosyal alanlarda devlet kurumlarının etkin rol üstlendiği bir yönetim anlayışıdır. Anayasamızın 5. maddesine göre sosyal devletin görevlerinden biri; kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanların maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaktır.

SOSYAL DEVLETİN TEMEL ÖZELLİKLERİ	ÖRNEK UYGULAMALAR
1. Herkese eğitim, sağlık, barınma, eğlenme ve dinlenme, sosyal güvenlik alanlarında eşit fırsatlar sunmak.	Ücretsiz eğitim ve sağlık hizmeti, toplu konut çalışmaları.
2. Yoksul, özel gereksinimli ve işsiz bireylere destek olmak.	Yaşlı aylığı, engelli maaşı, öğrenci bursları, işsizlik sigortası.
3. Vergi politikalarıyla gelir dağılımında adaleti sağlamak; dayanışma ve sosyal adaleti güçlendirmek.	Afetlerde yardım ve yeniden inşaa çalışmaları yürütmek.

HABERLERDEN - SOSYAL DEVLET İŞ BAŞINDA: Evde sağlık hizmetleri: Bilecik'te 9 kişilik iki ekip, yaşlı ve kronik hastalığı olan 1428 kişiye evinde muayene, enjeksiyon, kan tahlili ve pansuman hizmeti veriyor. Ücretsiz ders kitabı: Son 23 yılda 4 milyar 320 milyon ders kitabı ücretsiz dağıtıldı; yeni eğitim öğretim yılında 184 milyon kitap okul sıralarındaki yerini aldı.

10. HUKUK DEVLETİ

Hukuk devleti; vatandaşların kanun önünde eşit kabul edildiği bir yönetim anlayışıdır. Temel hak ve özgürlüklerin korunması ve adaletin herkes için eşit biçimde uygulanması, hukuk devletinin temel gereklerindendir.

TEMEL ÖZELLİKLERİ

- **Kanun üstünlüğü:**
Devlet ve vatandaşlar yalnızca kanunlara göre hareket eder.
- **Yargı bağımsızlığı:**
Mahkemeler, adalet ve hukuk kuralları çerçevesinde karar verir.

BİREYİ KORUYAN GÜVENCELER

- **Temel hak ve özgürlüklerin korunması:**
Devlet, hakları çıkardığı yasalarla güvence altına alır.
- **Yargı yolunun açıklığı:**
Bireyler tüm sorunlarında mahkemeye başvurup hakkını arayabilir.

ÖRNEK OLAY - ANTALYA'DA TRAFİK POLİSİNE CEZA

Antalya'da resmi aracını yaya kaldırımına park eden bir trafik polisine ceza kesildi. Bir vatandaşın durumu sosyal medyada paylaşmasını ihbar olarak değerlendiren yetkililer inceleme yaptı, kural ihlalini tespit etti ve idari para cezası uyguladı.

Neden? Hukuk devletinde kanunlar herkes için geçerlidir. Devlet görevlisi de olsa hiç kimse kanunun üstünde değildir; bu, kanun üstünlüğü ilkesinin açık göstergesidir.

11. NİTELİKLERİN GÜNLÜK HAYATA YANSIMALARI

GÜNLÜK HAYATTAN DURUM	HANGİ NİTELİK?
Beyhan Hanım'ın adaylık broşüründeki ifade: "Herkes aday olma hakkına sahiptir, kararı ise halk verir."	Demokratik Devlet
Zeynep'in sandık başında birçok parti pusulası görmesi; herkesin özgür iradesiyle oy verebilmesi.	Demokratik Devlet
Gökçe'nin Hatay'da cami, kilise ve sinagogu yan yana görmesi; herkesin din ve vicdan özgürlüğünün olması.	Laik Devlet
Utku'nun sınıfında farklı düşünce ve inançtakilerin saygı içinde birlikte eğitim görmesi.	Laik Devlet
Köye ilk okulun yapılması; artık herkesin eğitim hakkından yararlanabilmesi.	Sosyal Devlet
Mehmet amcanın evine doktor ve hemşirelerin gelip muayene etmesi, ilaçlarını ulaştırması.	Sosyal Devlet
Ailelerin parkın kapatılmasını mahkemeye taşıması; mahkemenin oyun hakkı gerekçesiyle yolun başka yerden geçirilmesine karar vermesi.	Hukuk Devleti
Kırmızı ışıkta durmayan aracın trafik polislerince durdurulup ceza yazılması.	Hukuk Devleti

12. TARİHTEKİ TÜRK DEVLETLERİNDEN İZLER

KAYNAK A - SEÇİM VE MECLİS

Boy beyleri;
cesareti, malî kudreti ve doğruluğu
ile tanınanlar arasından
seçim yoluyla
iş başına gelirdi. Seçici heyet, eski Türk devletlerindeki
meclis (toy)
geleneğinin küçük çaplı ilk tipi sayılır.
Bağlantısı: Demokratik devlet

KAYNAK B - ADALET VE İYİ YASA

Yusuf Has Hâcib hakana seslenir: "Kalıcı bir beylik istiyorsan
adil ol
ve halkın güçlüğü gider... Zorbalık yapma...
Kötü yasa yapma, iyi yasa kur.
"
Bağlantısı: Hukuk devleti

KAYNAK C - YARDIM VE DAYANIŞMA

Ailelere ve çocuklara yapılan yardımlar Türk tarihinde çok eskiye dayanır. Erbil Atabeyi
Muzafferettin Kökbörü
, yetim çocuklara yardımları ve yaptırdığı
hayır kurumları
ile tarihe geçmiştir.
Bağlantısı: Sosyal devlet

13. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİMİZİ BILMEK

Hak ve özgürlüklerimizi bilmek; haklarımızı korumanın ve sorumluluklarımızı yerine getirmenin temelidir. Birey, haklarını bildiğinde haksızlık karşısında nasıl hareket edeceğini ve hangi yollara başvurabileceğini de bilir. Haklarının farkında olan bireyler başkalarının haklarına da saygı gösterir; bu da adil, demokratik ve huzurlu bir toplum oluşturur.

14. HIZLI TEKRAR

- Anayasa: Devletin yönetim biçimini belirten temel yasa.
- 1. madde: "Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir." İlk üç madde değiştirilemez.
- Cumhuriyet: Milletin egemenliği seçtiği temsilcilerle kullandığı yönetim sistemi.
- 2. madde: İnsan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti.
- Atatürk milliyetçiliği: Irk ayrımı yapmayan, vatandaşlık temelli anlayış.
- Demokratik devlet: Halk egemenliği, çoğulculuk, seçim, şeffaflık, STK, farklılıklara saygı, temel haklar, kuvvetler ayrılığı.
- Laik devlet: Din-devlet işleri ayrısı; devlet tüm dinlere eşit mesafede.
- 24. madde: Din ve vicdan hürriyeti; kimse ibadete zorlanamaz.
- Sosyal devlet: Eşit fırsat, ihtiyaç sahibine destek, gelir adaleti (5. madde).
- Hukuk devleti: Kanun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı, hakların korunması, yargı yolunun açıklığı.

"Cumhuriyet, her alanda ilerlemenin de en belirgin teminatıdır."

— Mustafa Kemal Atatürk · Cumhuriyet, bireye özgürlük ve ilerleme imkânı verir.

Cumhuriyet = millet egemenliği + hukuk